

Dobrovolníci, vzdělávání a výchova ve škole i mimo školu

Konference na toto téma se konala 18. a 19. května 2004 v Kroměříži jako už čtvrtý ročník mezinárodní akce věnované aktuálnímu tématu dobrovolnictví.

Hlavními organizátory byly: Hestia – národní dobrovolnické centrum a Klub UNESCO v Kroměříži, a protože se konference týkala výchovy, přispěla i Česká rada dětí a mládeže.

V pondělí 18. května měli zástupci ČRDM a jejich sdružení čtyři z šesti odborných referátů: Předseda ČRDM Pavel Trantina vystoupil na téma „Vychováváme naději pro budoucnost – není to zadarmo“, Jaroslav Hynek z YMCA v ČR se zamýšlel nad motivací k dobrovolnické práci, Roman Šantora z Junáka společně s ředitelem Kanceláře ČRDM Jiřím Zajícem předložili interpretaci řady výzkumů o dětech, mládeži i rodičích v referátu nazvaném „Jakou máme šanci u dnešních dětí?“ a Darina Zdráhalová z Pionýra odpověděla svým vystoupením na otázku „Kým jsou dnes pionýři a co nabízejí?“.

První a třetí ze jmenovaných referátů najdete v této příloze.

Během úterý 19. května v sekcích vystoupili zástupci sdružení dětí a mládeže A-TOM, Ligy lesní moudrosti, Junáka, Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, Dětské tiskové agentury, Letního domu a Malého prince.

Vychováváme naději pro budoucnost – není to zadarmo

Pavel Trantina, předseda České rady dětí a mládeže

Dobrý den, dámy a pánové, vážení kolegové, dovoďte, abych Vás pozdravil a oslovil jménem České rady dětí a mládeže, jež ve svých 85 členských organizacích sdružuje několik tisíc dobrovolníků, kteří pracují s dětmi a mládeží.

Na počátku nás proto krátce představím.

Kdo tedy jsme?

Česká rada dětí a mládeže je reprezentativní platformou sdružení dětí a mládeže v České republice. Vznikla v červenci 1998 z popudu známých sdružení dětí a mládeže – Junáka, Pionýra, Asociace turistických oddílů mládeže, YMCA, Folklorního sdružení, České tábornické unie a Asociace křesťanských sdružení mládeže - a dnes sdružuje 85 členských organizací, reprezentujících více než 200 tisíc individuálních členů.

Posláním ČRD M je podporovat v duchu „Úmluvy o právech dítěte“ oprávněné zájmy dětí a mládeže ve snaze napomáhat všestrannému rozvoji mladých lidí po stránce duchovní, duševní, tělesné a sociální. ČRD M plně respektuje svrchovanost a samostatnost všech svých členů a není jim žádným způsobem nadřizována. Podporuje činnost svých členů, zejména snahu o vytváření právních, hospodářských, společenských a kulturních podmínek vhodných pro jejich činnost. ČRD M zastupuje – tam, kde je svými členskými sdruženími pověřena - všechny své členy vůči domácím i zahraničním orgánům, organizacím a institucím.

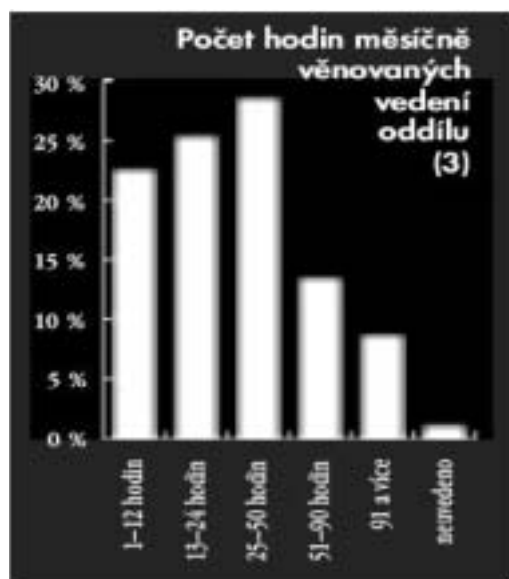
A co nabízíme?

Základní priority činnosti ČRD M vycházejí z jejího **poslání: zvyšovat prestiž mimoškolní výchovy ve společnosti a přispívat ke zlepšování podmínek pro dobrovolníky, kteří s dětmi a mládeží v jejich volném čase pracují.**

Konkrétně to především znamená:

- ovlivňování společnosti,
- ovlivňování legislativy,
- vydávání podpůrných metodických publikací
- informační činnost pro sdružení a jejich členy.

Ve svém příspěvku se budu věnovat především tomu, **jak vypadá typický dobrovolník ve sdružení dětí a mládeže, co jej motivuje, jaké má ke své dobrovolné práci podmínky, jak prospívá společnosti a jak ta jej odměňuje.** Budu si přitom vypomáhat zkušenostmi své domovské organizace – Junáka – svazu skautů a skautek ČR i dalších sdružení. A zaměřím se především na ty dobrovolníky, bez kterých by to nešlo a kteří jsou v mimoškolní výchově dětí a mládeže nevíce vidět – na **vedoucí dětských kolektivů.**

Jak tedy vypadá typický dobrovolný vedoucí dětského kolektivu?

Mnozí z nás si představí někoho jako Rikitana z Foglarových Hochů od Bobří řeky. A nebudou tak daleko od pravdy.

Podle interního výzkumu, který před cca 2 lety provedl Junák, je převažující charakteristikou typického vedoucího muž ve věku do 29 let, má středoškolské či vysokoškolské vzdělání, je zaměstnán nebo ještě studuje, v oddíle vyrostl od mala a prošel interním vzděláváním svého sdružení. Jen pro zajímavost – u skautů to znamená obsáhnout znalosti zvíci několika set stran textu k vůdcovským zkouškám.

Proč náš dobrovolník s dětmi a mládeží pracuje?

Podle našeho průzkumu především proto, že je přesvědčen o prospěšnosti organizace a protože prostě rád pracuje s dětmi a mládeží.... i když někdy to znamená něco na způsob krocení dravé zvěře.

Kolik času náš vedoucí průměrně své dobrovolné činnosti věnuje?

Jak můžete vidět z prvního grafu, v průměru je to asi 25 hodin měsíčně.

Co takovému vedoucímu nejvíce chybí?

Z dalšího grafu vidíme, že nejmarkantnější jsou dvě věci – finance a materiální zabezpečení činnosti a dostatek času. Podstatně méně, ale přece, pak více dětí či/a jejich vytrvalost, pomoc, důvěra a spolupráce a důvěra rodičů, prostory pro činnost (klubovny), nadšení a optimismus, uznání okolí atd.

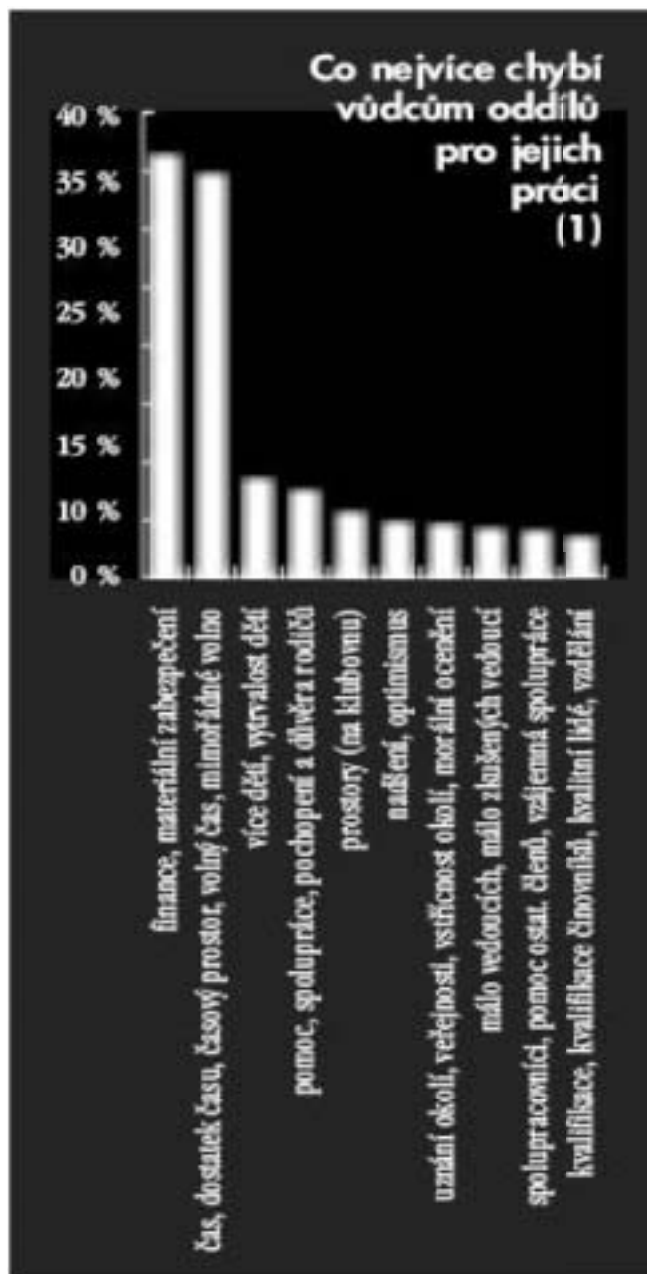
Co mladého dobrovolného vedoucího při činnosti ovlivňuje?

Je to především prostředí, v němž působí, a společenské postavení, dále legislativa, finance a materiální zabezpečení, požadavky jeho organizace a její podpora, ať už metodická, finanční či materiální.

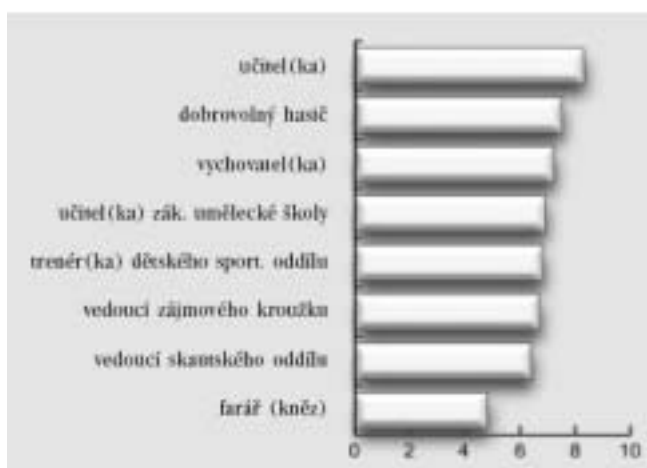
Podívejme se nyní na tyto čtyři zásadní faktory trochu podrobněji. A začněme tím **společenským postavením**. Z jiného průzkumu, jež Junák provedl s jednou renomovanou výzkumnou agenturou, vyplynulo, že moc vysoko si dobrovolný vedoucí dětského kolektivu nestojí. Ve srovnání s jinými typy osob, kteří se podílejí (či mohou podílet) na výchově dětí a mladých lidí, skončil náš vedoucí jen těsně před posledním farářem.

I proto je jedním ze základních cílů České rady dětí a mládeže tuto prestiž pozdvihnout. Dobrovolní vedoucí si společenské uznání plně zaslouží.

Legislativa pro dobrovolné aktivity s dětmi a mládeží je v České republice v současnosti pouze represivní a stále se zpřísnující. Vždyť posuďte sami, co by měl vedoucí znát a čemu by se měl přizpůsobit, když chystá například tábor. Do výčtu patří například Zákon o ochraně veřejného zdraví, periodicky aktualizovaná a „utahovaná“ Hygienická vyhláška, vyhláška o stravování atd. Nedivme se, že naše legislativní prostředí dobrovolníky spíše odrazuje, než aby je přivádělo v houfech k dobrovolné práci. Ostatně na tisíce dobrovolníků – členů sdružení dětí a mládeže se nevztahuje ani zákon o dobrovolníkovi – jeho konstrukce pomůže jen několika desítkám osob, které jsou coby nečlenové vyslány dobrovolničit někam jinam, mimo případnou vlastní organizaci. Výrazná snaha ČRDm zákon ovlivnit do přijatelné podoby během jeho příprav a projednávání v Parlamentu ČR neuspěla. S jistou nadějí stále hledíme na připravovaný zákon o práci s dětmi a mládeží, ten však i nadále zní vůči dobrovolníkům spíše dalším represivním tónem.

Prestiž oddílového vedoucího

Odkud se berou finance, materiální zabezpečení činnosti?

Především z vlastních členských příspěvků, státních dotací, obecních grantů, sponzoringu a darů, jistou nadějí by mohly být i strukturální fondy, na ty ale asi dosáhnou jen ti nejlepřípravenější, kteří se nedají odradit rozsáhlou administrativou.

Výraznou složkou příjmů, díky níž může dnes většina sdružení dětí a mládeže pracovat, jsou státní dotace. Dík za ně patří Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. I zde však dochází k negativnímu vývoji. Financování dětí a mládeže z prostředků MŠMT má totiž silně klesající tendenci. Podle studie, zpracované Pionýrem na základě údajů z několika velkých sdružení dětí a mládeže došlo mezi lety 1993 (205 mil.) a 2002 (168 mil.) k nominálnímu snížení dotací o necelých 20%, reálně pak o cca polovinu. Prostředky se snižují nejen absolutně, ale pokles je i v reálném vyjádření. Je tedy, laicky řečeno, méně peněz „na hlavu“. Dosud jsme mluvili o penězích, které dobrovolníci „spotřebovávají“. Podívejme se nyní tedy na to, co za ni společnosti přináší, a sice na **hodnotu dobrovolné práce**. Organizace se skládá z dospělých a dětí, dospělí v této organizaci tráví svůj čas na úkor jiných aktivit. Pracují zadarmo. Kdyby pobírali za svou práci průměrný plat a tento opět věnovali sdružení, byl by výsledek stejný. Vlastně tak dotují svou organizaci. Počítejme minimální 3 hodiny týdně násobené průměrnou mzdou a jen za dobrovolníky dvou z největších organizací - Junák a Pionýr - dospějeme k částce 206 133 795 Kč za rok.

V současné době lze tedy přínos dobrovolných pracovníků odhadnout částkou v řádu desítek milionů a to na více než trojnásobek částky, kterou Pionýr či Junák obdrží z prostředků odboru pro mládež MŠMT (neinvestičních). Kdyby stát (resp. MŠMT) měl platit pracovníky ve sledovaných organizacích, musel by investovat o přibližně 300% více, než je tomu v současné době.

Co za to dobrovolníci ve sdruženích dětí a mládeže mají?

- Rozzářené oči vychovávaných dětí,
- radost z výchovných úspěchů,
- život ve společenství lidí podobného životního názoru.

A naopak, co za to dobrovolníci ve sdruženích dětí a mládeže nemají?

- Nevztahuje se na ně zákon o dobrovolníkovi,
- nad 26 let jim stát nehradí ani úrazovou pojistku, sami si hradí pojistku odpovědnosti
- žádné další pojištění (např. důchodové),
- ani úlevy na daních...
- vzdělání, které dosáhnou ve sdružení, jim není nikterak formálně uznáváno.

A přesto to dělají rádi!

A nás ve sdruženích čeká mnoho práce, aby se jim dobrovolničilo lépe.

Skončím parafrází hesla americké skautské organizace, protože jsem přesvědčen, že velmi dobře vyjadřuje, co je třeba pro dobrovolnné vedoucí v zájmu naší země dělat:

„Veškerá naše naděje spočívá v tom, že dobrovolní vedoucí dokáží mladé lidi oslovit zajímavým výchovným programem a obohatit je tak na celý život.

A na tom, že všichni ostatní v celé organizaci udělají první a poslední, aby se jim to podařilo.“

Jakou máme šanci u dnešních dětí_

Roman Šantora (Junák - svaz skautů a skautek ČR)

Jiří Zajíc (Česká rada dětí a mládeže)

To malé podtržítka za titulkem našeho dnešního příspěvku není překlep nebo omyl, nýbrž znamení víceznačnosti téhle věty. Ona by v prvé řadě mohla být obyčejnou větou oznamovací. My jsme shromáždili určité objektivní poznání a teď k vám přicházíme se zjištěním, jak je tomu ve skutečnosti. Ta věta by ovšem mohla být také povzdechem, prohlášením rezignace nad tím, jak nezadržitelně postupuje prohlubování propasti mezi tradiční nabídkou sdružení dětí a mládeže - a tím, jaké se dnešní děti zdají být. Pro některé z nás by ovšem za tou větou mohl být i vykřičník údivu: Jak ohromnou šanci máme u dnešních dětí! - oproti dobám, kdy za snahu vychovávat děti k pravdě a solidaritě si člověk vysloužil při nejmenším pečlivý dohled Státní bezpečnosti. A konečně by nadpis naší prezentace mohl být otázkou. Víme toho dost o naší nabídce, leccos víme i o dnešních dětech a těch, kteří je podstatně ovlivňují - a chystáme se testovat šanci, že se naše nabídka potká s potřebami a očekáváními aspoň části dnešních dětí.

Které z těchto čtyř možností dáváme přednost – to by mělo vyplynout jako tajenka z tohoto našeho dnešního příspěvku.

O kom budeme mluvit:

- o **dětech** ve věku 8 - 14 let,
- o jejich **rodičích**,
- o oddílech **tradičního** typu,
 - Junák, A-TOM, Pionýr, ČTU, YMCA, LLM ...
 - vedené dobrovolníky,
 - nabízející všestranný rozvoj osobnosti, povětšinou spojený s pobytem v přírodě.

Z čeho vycházíme:

Při této prezentaci se budeme – co se popisu situace týče – opírat o tři typy znalostí:

- o data, která o sobě poskytují samotná sdružení,
- o data získaná ze sociologických průzkumů,
- o naše vlastní zkušenosti z fungování oddílů tradičního typu (viz závěr).

V prvním přiblížení se podíváme na fakta o vývoji členské základny tradičních sdružení dětí do 15 let. **Jsou shrnuta v následující tabulce:**

Sdružení	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Junák	38 225	36 383	35 487	34 300	32 873	31 346	29 526
Pionýr	17 614	16 670	15 419	14 447	12 966	12 375	11 939
A-TOM	?	6 322	6 207	6 513	6 587	6 633	6 426
ČTU	?	5 695	5 287	4 893	4 848	4 661	4 152
YMCA	2 644	?	2 588	3 086	2 710	2 692	2 743

Poznámky:

- a) Data jsou z výročních zpráv a každoročních výkazů o členech, jež dávají sdružení v souvislosti s žádostí o prodloužení členství v ČRDM
- b) Tam, kde jsme v současné době neměli k dispozici ověřené údaje, je ? (otazník)

Když se podíváme strážlivě na údaje z této tabulky, můžeme konstatovat dvoji:

- 1) Prakticky všem tradičním sdružením, která mají členskou základnu větší než tisíc členů, dětí ubývá. Neplatí to úplně o tomicích (A-TOM) a YMCA, kde by stálo za to provést diferencovanější analýzu (na tu možná přijde diskuse zítra v sekci č. 2)
- 2) Úbytek je zjevný, není však tak dramatický, jak se tu a tam tvrdí.

Po těchto zjištěních se člověk, kterému leží na srdci perspektiva výchovy, jež poskytují tato tradiční sdružení, nejprve ujistí, že tento trend není jen nutným důsledkem celkového úbytku dětí v posledním desetiletí, který je u nás do očí bijící (a vede k řadě dalších důsledků – počínaje zavíráním škol a konče snahou zvýšit věkovou hranici pro odchod do důchodu). Data, která jsou o naší populaci k dispozici, dávají těm, kteří pokles členské základny téměř všech větších organizací dětí a mládeže odvozují právě z absolutního poklesu dětí u nás, za pravdu jen částečně: úbytek dětí v našich oddílech je o něco rychlejší, než úbytek dětí ve společnosti vůbec. Jsou samozřejmě velké lokální rozdíly, ale celorepublikově je to takhle. Je tedy třeba hledat příčiny další. A tu je na prvním místě potřeba se ptát, za jakými dětmi – a jakými rodiči – vůbec s naší nabídkou přicházíme.

Tady ovšem nevystačíme s omezenou osobní zkušeností – byť by se týkala stovek dětí či jejich rodin. Je potřeba znát průkazná sociologická data. Jenomže jakmile se po nich začneme shánět, zjistíme, že

- systematických výzkumů o světě dětí je u nás málo (a o tom, co by nás hlavně zajímalo, jak vypadá jejich vnitřní svět, nejsou prakticky vůbec)
- většina výzkumů o dětech se týká jejich spotřebního chování (jde o čistě komerční zájem)
- ostatní výzkumy sledují většinou jednotlivosti (zpravidla se týkají různých patologií)
- několik výjimek z poslední doby – IDM (některá data tu prezentujeme; především však jde o výzkumy mládeže – zejména výzkumy Doc. Petra Saka).

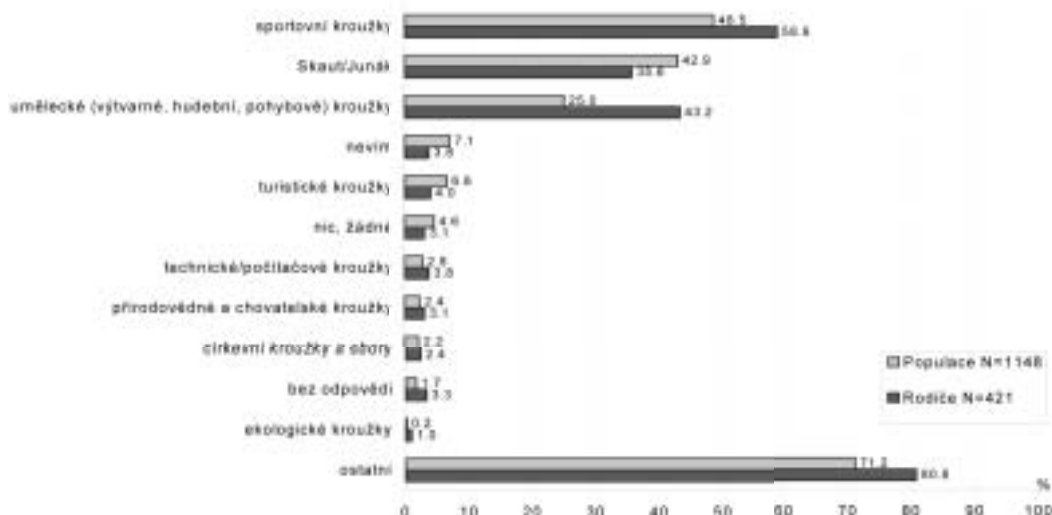
Proto už od roku 1996 usilovala skupina lidí v ústředních orgánech Junáka o zajištění vlastního reprezentativního výzkumu – a výsledkem bylo skutečně několik šetření:

- 1997 agenturou GfK, které bylo zaměřeno hlavně na obraz Junáka ve společnosti
- 2000 – 2002 agenturou MEDIAN, zabývající se vnitřní situací v Junáku a srovnáním hodnotových orientací tří dospělých skupin skautů (roverů a rangers, vedoucích oddílů, vedoucích středisek) s celkovou českou populací (souhrn výsledků byl publikován na <http://www.nicem.cz/dokumenty/hod-skaut2.doc>)
- 2003 – opět agenturou MEDIAN, o němž se zmíníme podrobněji.

V zásadě šlo o dva různé výzkumy z hlediska metody i účastníků:

- 1) populace - osobní dotazování - 1 148 osob + rodiče - osobní dotazování - 421 osob
- 2) děti - skupinové rozhovory - Praha, okr. město, 2 x 2 skupiny (9-11 let; 12-14 let)

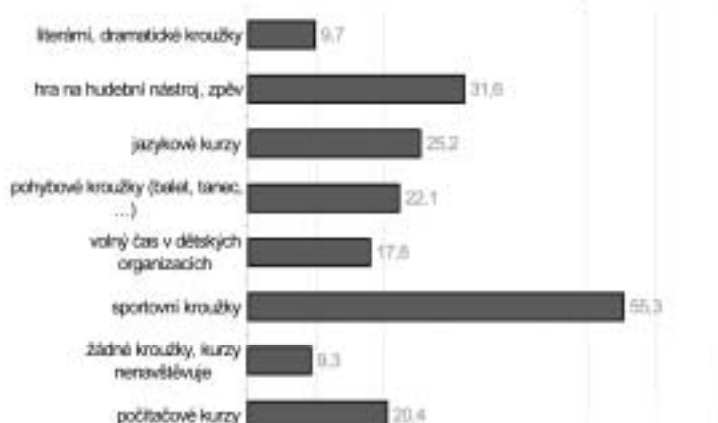
Které organizace/instituce nabízející dětem trávení volného času znáte?

Výpověď této první tabulky je jasná: rodiče znají celkem širokou škálu subjektů, které nabízejí jejich dětem „trávení volného času“. Organizace tradičního typu, o které nám jde teď především, rozhodně k favoritům nepatří – nejsou však ani takovými outsidersy, jako církevní nebo na přírodu zaměřené nabídky. Junák se v tomto souboru vyskytuje jako reprezentační zástupce – jak je tomu se znalostí tradičních sdružení dětí a mládeže v naší společnosti, si ukážeme později.

Velmi významné skutečnosti nám sdělují dvě následující tabulky 2 a 3:

Jak tráví volný čas Vaše dítě?

V jakých institucích, organizacích tyto aktivity Vaše dítě navštěvuje?

Co vidíme z těchto dvou tabulek?

Tyto výsledky především zcela bortí mýtus o tom, že většina dětí u nás nemá žádnou zájmovou činnost – ve skutečnosti takových dětí není víc než 10%. Dále je jasně vidět, že naopak většina dětí má dvě až tři takové aktivity v týdnu. A konečně – že naprosto rozhodujícími „hráči“ na této scéně jsou školy a následně Domy dětí a mládeže, resp. Střediska volného času. To nám potvrdí následující data získaná Institutem dětí a mládeže MŠMT.

**Statistická sonda zájmové činnosti na Základních školách v ČR (IDM 2002)
Počty a relativní zastoupení žáků v zájmových útvarech (ZÚ) organizovaných
základními školami podle lokality**

lokality	žáků	členů ZÚ	%
Praha	8 551	5 798	67,8
krajská města	12 779	6 729	52,7
okresní města	24 984	12 066	48,3
ostatní města	60 066	33 212	55,3
celkem	106 380	57 805	54,3

V Praze tedy 2/3 dětí, celkově minimálně 1/2 dětí chodí do nějakého kroužku na škole (přičemž řada kroužků – zejména sportovních – je několikrát týdně).

Další údaje z tohoto šetření představují jakousi „hitparádu“ těchto kroužků na školách:

	zájmový útvar	celkem členů		zájmový útvar	celkem členů
1.	angličtina	4184	11.	odbijená	1562
2.	práce na PC	3750	12.	informatika	1501
3.	výtvarný	3351	13.	hra na hudební nástroje	1477
4.	keramika	3338	14.	pohybové hry	1383
5.	sborový zpěv	2609	15.	čeština	1333
6.	sportovní hry	2389	16.	němčina	1232
7.	matematika	1971	17.	taneční	1202
8.	aerobik	1838	18.	dramatický	1151
9.	florbal	1746	19.	ruční práce	1107
10.	zájmová TV	1596	20.	kopaná	1021

V příloze pro zajímavost uvádíme jeden konkrétní případ, jak takové „školní kroužkování“ může vypadat. Je to škola v Londýnské ulici na Praze 2.

Podívejme se ještě na to, s čím do oblasti „volného času dětí“ přicházejí střediska volného času (podle základních statistických údajů o činnosti SVČ, které vycházejí z výkazu V 15-01, zpracovávaného jednotlivými SVČ pro Ústav informací ve vzdělávání, se stavem k 31.10. 2003.) :

- K 31.10. 2003 pracovalo v České republice 291 středisek pro volný čas dětí a mládeže, zařazených do sítě škol a školských zařízení.
- Činnost těchto zařízení zajišťuje 1 718 interních pedagogických pracovníků, 1 152 technickohospodářských, 8 466 externích spolupracovníků a 2 162 dobrovolných pracovníků. Ve všech kategoriích došlo k početnímu nárůstu oproti r. 2002.
- V uvedených 291 zařízení pracuje v 18 434 zájmových útvarech 221 058 dětí a mládeže. Ve sledovaném období realizovala zařízení 65 993 akcí, kterých se zúčastnilo 2 955 335 účastníků.
- Bylo realizováno 2 883 táborů, kterých se zúčastnilo 88 647 dětí a mládeže.

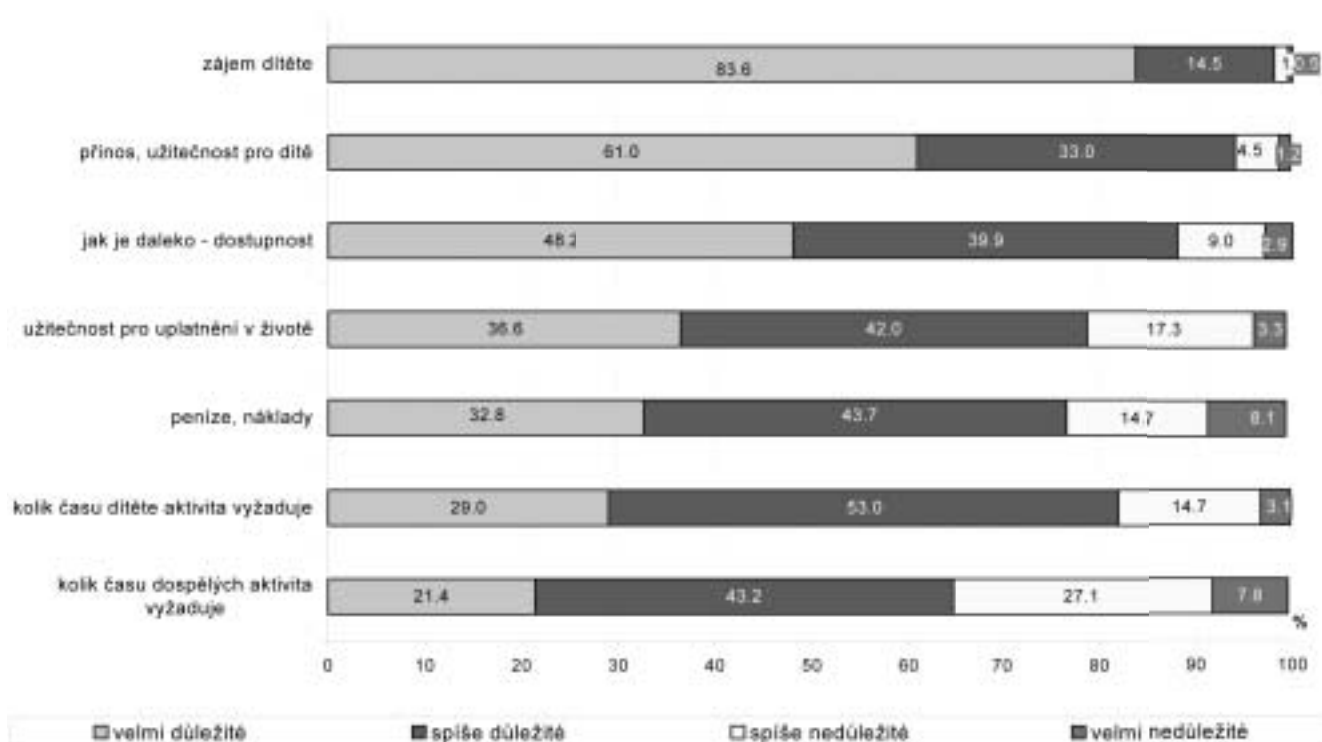
Když si uvědomíme, že naprosto největší organizace pro děti a mládež – Junák – disponuje zhruba 2 tisíci vedoucími, kteří se po své práci a mnohdy vedle své rodiny této činnosti věnují, pak si nutně musíme klást otázku, jakou vůbec mají šanci v konkurenci několikánásobně silnější „armády“ placených pracovníků SVČ. Nicméně – nepředbíhejme.

**Následující graf vyjadřuje zastoupení odpovědí rodičů na otázku :
Co vám chybí v současné nabídce trávení volného času**

Poté, co jsme zjistili, že jen 10% dětí není zapojena v žádné zájmové aktivitě – a většina z nich je hned v několika, tento výsledek nás rozhodně nemůže překvapit: většina rodičů nedostatek nabídky možností pro „volnočasové aktivity“ svého dítěte nepostrádá. Buď jsou spokojeni, nebo první, co jim chybí, je jejich vlastní čas, aby mohli své dítě v onom zájmu podporovat.

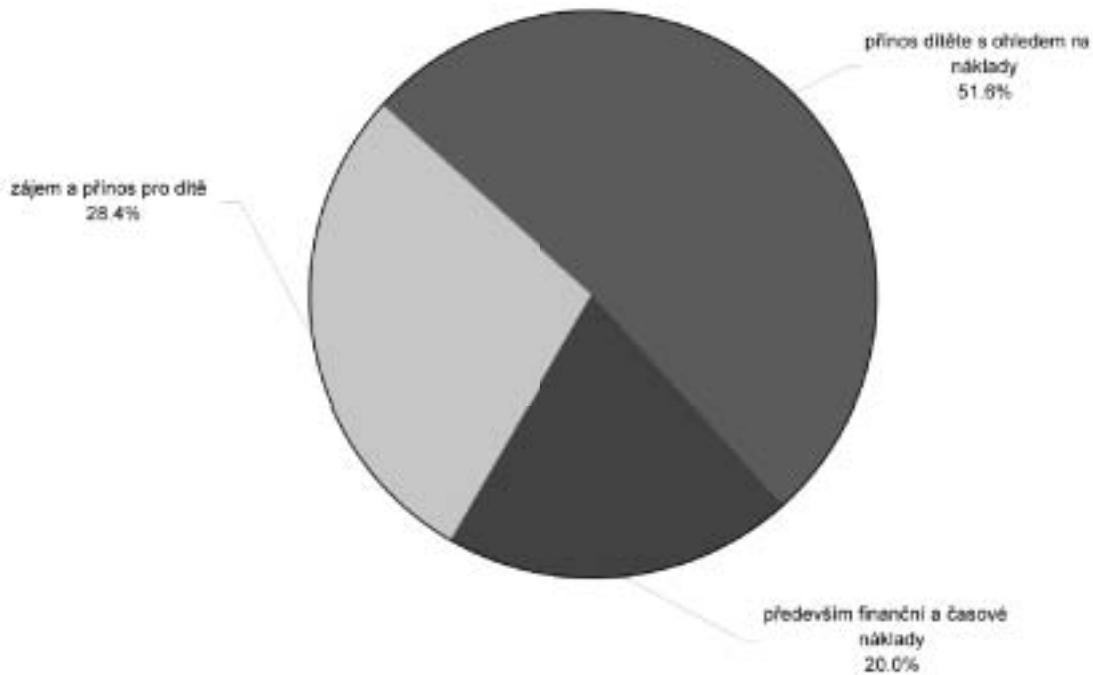
Zajímalo nás samozřejmě, jaká kritéria u rodičů při výběru těchto aktivit rozhodují. A zde jsou výsledky:

Podle těchto výsledků to vypadá, jako by rodičům na ničem víc nezáleželo, než na zájmu jejich dítěte.

Další šetření do toho vneslo přece jen realističtější korekci:

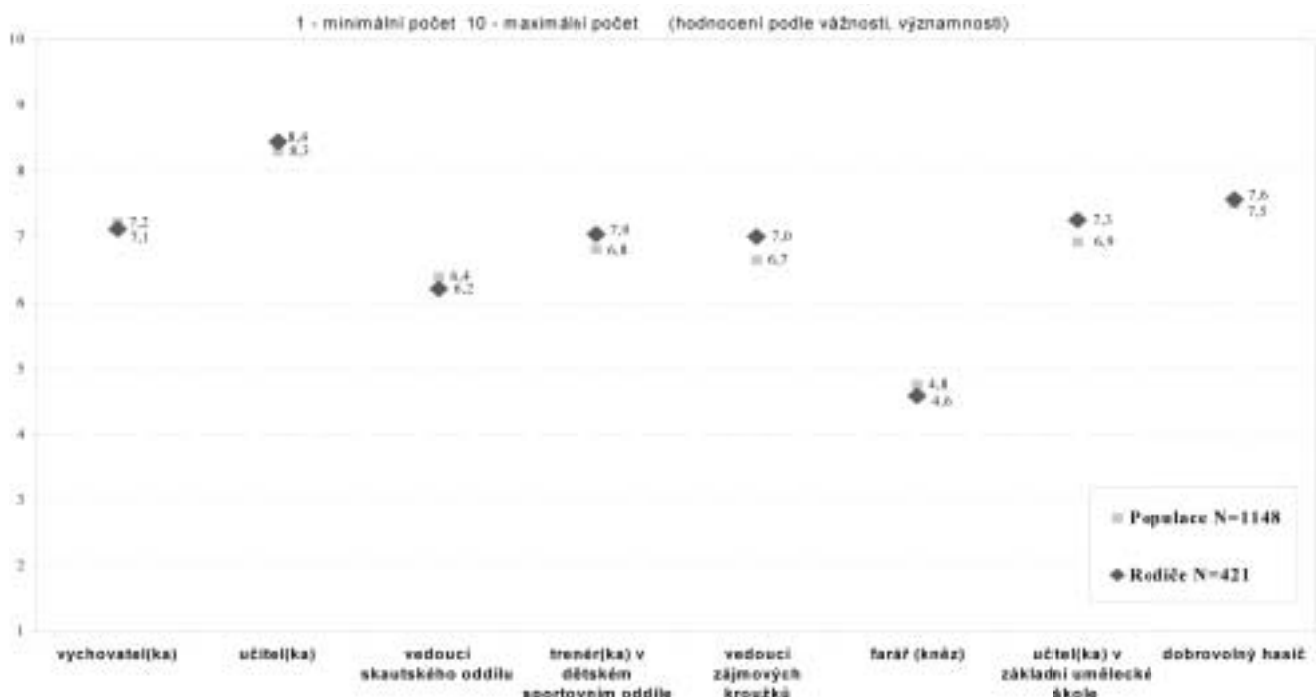
Rodiče – výběr aktivit pro volný čas

V praxi tedy nejčastěji rozhodují představy rodiče o tom, jak je ona aktivita pro dítě přínosná, korigovaná tím, zda na to finančně a časově mají. Odtud vidíme, proč například tak suverénně vítězí kroužky angličtiny. Rodičů, kteří se na finanční a časové nároky, které by na ně aktivita dítěte kladla, příliš neohlížejí, není ani třetina. I to je však docela hodně.

Důležité zjištění poskytuje následující graf:

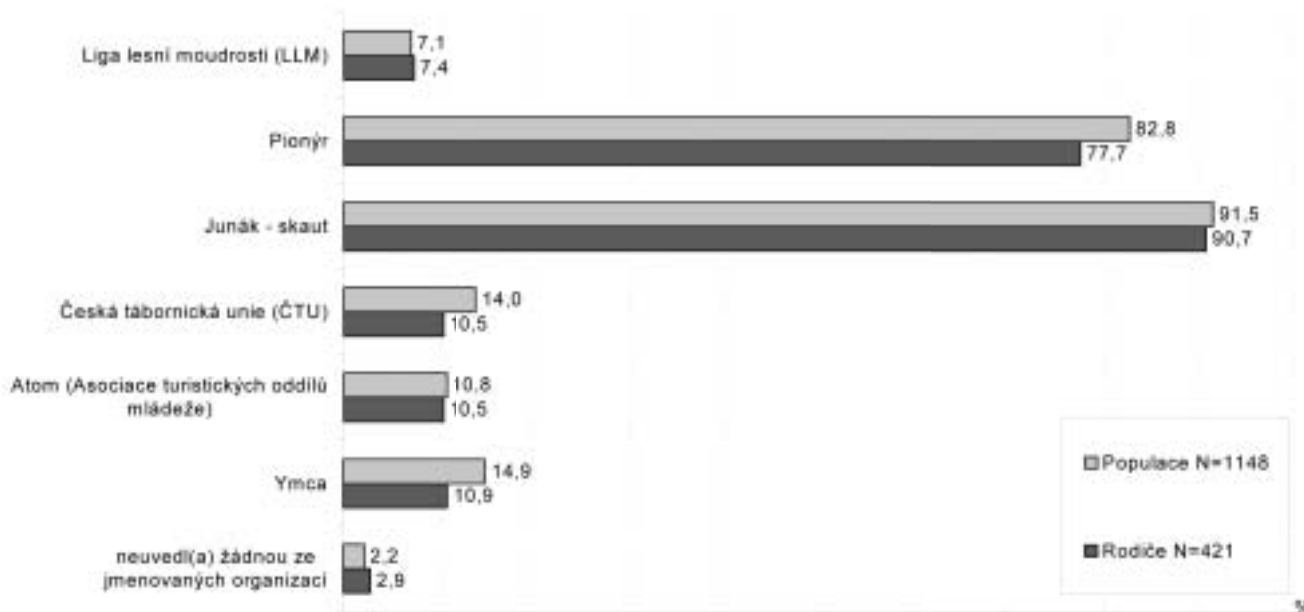
Hodnocení profesí

Interpretace těchto výsledků – s výjimkou toho, proč je farář outsiderem mezi těmi, kteří se mohou dětem věnovat výchovně a v jejich volném čase – by samozřejmě vyžadovala delší debatu a musela by se opírat o další, kvalitativní, šetření. Momentálně s jistou pravděpodobností můžeme vyslovit hypotézu, že v hodnocení převládá přesvědčení, že ten, kdo se výchovou zabývá profesionálně, je automaticky větší odborníka kvalitnější vychovatel. Učitelé (navzdory tomu, jak se vůči nim mnohdy s despektem vyhraňují někteří rodiče) jsou prostě „odborníci“, zatímco vedoucí (nejen skautští) pouzí „amatéři“.

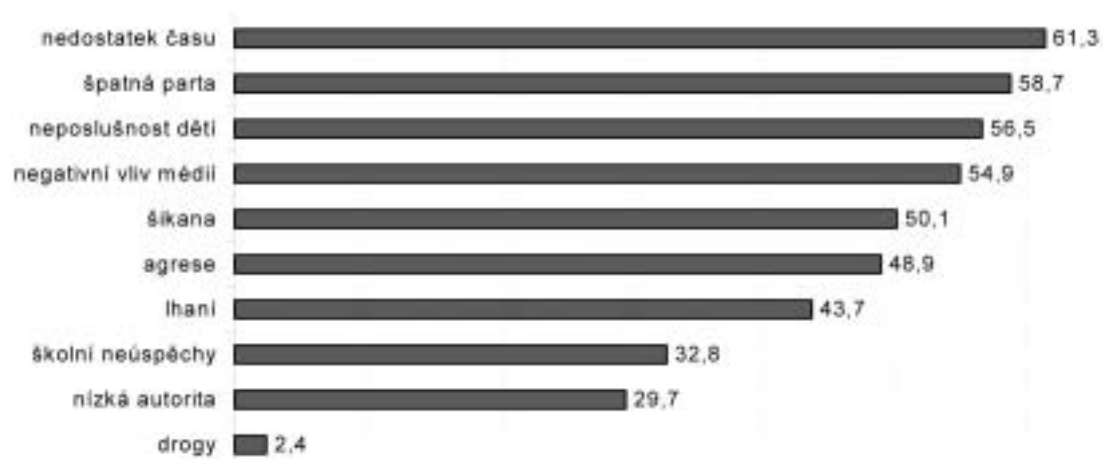
Ve výzkumu se samozřejmě také testovala pouhá znalost tradičních organizací dětí a mládeže:

Které z následujících organizací nabízejících dětem trávení volného času znáte?

Poslední tabulka z výzkumu o rodičích zařazená do naší prezentace přináší mimořádně zajímavá zjištění přesahující dalekosáhle rámec této naší prezentace:

S jakými problémy se rodiče v dnešní době potýkají ve výchově svých dětí?

Z našeho pohledu jsou mimořádně závažné první dvě položky:

- skoro dvě třetiny rodičů pocíťují jako velký problém nedostatek času pro svoje děti (vybavuje se nám tu údaj z velkého srovnávacího výzkumu mezi americkými rodiči, kde před dvaceti lety se věnoval otec svým dětem průměrně čtyřicet minut denně, zatímco dnes jenom šest)
- rodiče mají velkou obavu z toho, jaká „parta“ nakonec rozhodne o dospívání jejich dítěte (a tím mnohdy i o celém dalším směřování jejich života)

Tyto výsledky vytvářejí důležitý most k tomu, co předložíme nyní – totiž přehledný souhrn toho, s čím do situace současných dětí i jejich rodičů přicházejí oddíly tradičního typu:

- společenství a důvěryhodné vztahy
- životní „pravidla hry“
- univerzální rozvoj osobnosti
- široké spektrum činností
- setkání s jiným typem dospělého
- opravdové zážitky.

Dále se podrobněji budeme věnovat právě té první skutečnosti, protože v ní vidíme klíč k úspěchu tradičních sdružení. Nyní jen stručně popíšeme, co se myslí oněmi dalšími přínosy:

a) **Životní pravidla hry** – čím dál tím více dětí v naší společnosti vyrůstá v prostředí, v němž prakticky neexistují jasné hodnoty týkající se mravního jednání, kde i jednání dospělých je při rozhodování o závažných mravních otázkách určováno tím, co je momentálně výhodné nebo co by tomu řekli ostatní. Jestliže si většina rodičů stěžuje na „neposlušnost“ dětí a skoro polovina na „lhaní“, pak je kořen toho právě zde. V této situaci i pouhý oddílový zákon, přesvědčení, že se má hrát poctivě, že víc než můj osobní úspěch je úspěch společný – může pomoci dítěti, aby se přece jenom mělo šanci orientovat ve světě dobra a zla. Přitom osvojování této schopnosti bývá v oddílech provázáno konkrétní zkušeností, že jednání podle těchto pravidel opravdu může „fungovat“.

b) **Univerzální rozvoj osobnosti** – typické oddíly tradičního typu rozvíjejí dítě ve všech dimenzích jeho bytí: tělesné, duševní, mravní, společenské i duchovní.

c) **Široké spektrum činností** – na rozdíl od výkonově zaměřených aktivit (sportovních, uměleckých, jazykových apod.) tvoří náplň činnosti tradičních oddílů velice pestrá škála činností, u nichž není v prvé řadě rozhodující nejlepší výsledek, nýbrž samotná radost z činnosti uprostřed kamarádů

d) setkání s „jiným typem dospělého“ – dobrý vedoucí není ani v pozici rodiče, ani učitele, ani trenéra – nýbrž staršího bratra, který sám sebe vystavuje dobrodružství společné sebevýchovy. Představuje reálný vzor i partnera na společné cestě. Zejména v období dospívání může právě takový dospělý zásadním způsobem pomoci dospívajícímu, aby získal odvalu ke skutečné lidské dospělosti.

e) **Opravdové zážitky** – na rozdíl od těch virtuálních. Pokud děti – zejména městské – včas zažijí nevtíravou krásu doteku skutečné reality, výrazně tím vzroste jejich šance, že se už nikdy nestanou otroky světa iluzí.

Zásadní význam kamarádství

Naprostou rozhodující skutečností, která objektivně i subjektivně určuje svět dětí, je kvalita a úspěch jejich kamarádství. Ta totiž pro ně představují nejpřirozenější sféru jejich duchovního života, v nich se rozvíjejí všechny zásadní dispozice pro naděje či ztroskotání jejich dospělého života.

Zdůvodnění toho, co tu teď tvrdíme, by samozřejmě bylo na celou další konferenci. Místo toho vám poskytneme svědectví takřikajíc z „první ruky“ – totiž z onoho kvalitativního výzkumu školních dětí formou rozhovorů, kde se mimo jiné také dotyčné děti vyjadřovaly k tomu, jak by si představovaly „ideální den“.

Zde jsou typické odpovědi (další jsou v příloze):

Honza II Byl bych v nějaké zemi a s **přáteli**.

Monika S **kámošema, kámoškama** do bazénu. Potom bych šla s **kamarádkou** do centra, kde bysme vymetli obchody. Šli do kina, a s volejbalem do Holandska Jela bych s **kamarádkou** někam do přírody a šla bych na cestu.

Katka Já bych šla do obchodu pro zvířata a koupila bych si tam hromadu křečků a potřeb pro ně. Pak bych jela k moři s nejlepšími **přáteli** z různých míst. Líbilo by se mi dostat se do oceánu, hluboko na dně.

Anča Asi bych zavolala **kamarádovi**, kterej bydlí v Chebu, abychom se konečně sešli, šli do kina na filmy, na který se nedostanu a vyjet si někam k moři, do aquaparku.

Slávka Pokud by to bylo možné, chtěl bych navštívit Atlantidu. Je to nereálné, ale fajn... Nebo strávit celý den s **kamarády** na basketballu a potom do kina, do bazénu, na dobré jídlo apod.

Honza I Ráno bych se pořádně vyspal. Potom bych šel s **kámošem** zahrát fotbal nebo...
Jakub Šel bych na něco do kina, pak bysme šli s **kamarádem** ven nebo bysme u něj hráli fantasy hru Dračí doupě, ale spíš bysme si hráli fotbal, pak na večer bych si se strejdou zaskákal bungeejumping.
David

Bob Spal bych do 7:00 h, potom bych jel do motorshopu, tam bych si koupil sobě a **kamarádům** nějaký pořádný motorky a jel bych na chatu. Ve 12:00h jít na zbytek (12 hodin) do kina.

Jana Určitě s **kamarády** někde na výletě. Chtěla bych s nimi hodně cestovat a hodně toho vidět. Hudební koncert (poslouchat).

Vidíme, že ve všech případech hrají klíčovou roli kamarádi. Ne vždycky to při výzkumu dopadalo tak jednoznačně, jako v této skupině, ale pozice „kámošů“ ve světě školních dětí je naprosto dominantní.

Z hlediska tradičních sdružení tedy jde o to, přesvědčit děti i jejich rodiče, že dobrý oddíl je nejspolehlivější cesta k dobrým kamarádům. Ten, kdo takovým oddílem prošel, ví, že to není laciná propaganda, ale vysoce pravděpodobná skutečnost.

Toho, co tradiční oddíl může přinést, tedy není tak málo – a dokonce nabízí možnost získat to nejcennější – dobrého kamaráda. Přesto efektivita této naší nabídky rozhodně není taková, abychom mohli být spokojeni.

Co nám tedy brání ve větší úspěšnosti?

Předně jsou to skutečnosti, které jsme už diagnostikovali:

- vysoká naplněnost volného času dětí (většina dětí je ve skutečnosti přetížená)
- rostoucí konkurence
 - technologie pro volný čas (především technologie na „virtuální realitu“)
 - výdělečné volnočasové aktivity (silné komerční subjekty)
 - „nedobrovolnické“ volnočasové aktivity
- školy
- domy dětí a mládeže
(viz údaje na stránce 6-7 a v příloze).

Dále nám brání skutečnosti, které jsou méně viditelné, ale působí velmi intenzivně:

- větší pasivita dětí než dříve,
- rozostření hodnot v celé společnosti – a z toho plynoucí podceňování základní životní úlohy výchovy pro štěstí a úspěch člověka,
- neatraktivita přírody (ve prospěch virtuality),
- mizivé mediální zprostředkování, takže děti **si neumí představit**, co je vlastně čeká.

Naše vystoupení nutně ústí do otázky **Jak dál?** S čím musejí přijít tradiční sdružení, aby nesporné kvality, které nabízejí, se také staly přínosem pro ty, kterým jsou nabízeny – tedy dětem a dospívajícím mladým lidem?

Odpověď jsme shrnuli do pěti hesel:

- přesvědčit společnost,
- přesvědčit stát,
- přesvědčit děti,
- přesvědčit rodiče,
- přesvědčit sebe.

O čem je třeba přesvědčit naši společnost?

- Jedinou účinnou cestou, jak se z tvora Homo sapiens stane **člověk-občan**, je **výchova**.
- Dobrá výchova není zadarmo – ani v rodině, ani ve škole, ani u nás.
- Investice - nejen finanční – do výchovy a vzdělání rozhodnou o úspěšných či neúspěšných společnostech 21. století.

O čem je třeba přesvědčit stát?

- Většinou nepotřebujeme o moc víc peněz, ale více **důvěry** a **partnerského přístupu**, abychom se mohli podílet na rozhodování, které se týká nás a našich dětí.
- Povinností státu je zajistit kvalitní a systematický **výzkum** o světě dětí a dospívajících a současně poskytnout efektivní **společenskou** podporu sdružením dětí a mládeže.

O čem je třeba přesvědčit děti?

Být u nás je trojí výhra:

- V dobrém oddíle můžeš nejspíš najít ty **správné kamarády**.
- U nás se **naučíš** spoustu bezvadných věcí a přitom to **nebude nuda**.
- Mezi námi můžeš být nejmocnější, **jaký skutečně jsi**.

O čem je třeba přesvědčit rodiče?

- Chcete-li mít jistotu, že vaše dítě pojede na dobrý tábor, zajistěte mu, aby chodilo do dobrého oddílu
- To, že jsme levní, neznamená, že jsme nekvalitní – spíš je to naopak
- Pokud nám dáte důvěru, můžeme být vašimi nejučinnějšími spojenci ve výchově vašeho dítěte - zvláště v dospívání

O čem musíme přesvědčit sami sebe?

- I když předchozí „přesvědčování“ představují kolosální úkol, přesto **má smysl** se do nich pustit.
- Naprostě většině dnešních dětí neschází náplň volného času (ten mnohé skoro nemají), ale **vztahy**, v nichž by byly skutečně **doma**.

Proto naší rozhodující nabídkou pro děti je možnost takové vztahy najít.

Naše prezentace dospěla ke svému konci. Zbývá doplnit tajenku. Myslím, že vás nepřekvapí tento závěr: **Jakou máme šanci u dnešních dětí?**

Příloha

Kroužky - II. pololetí pro šk.roku 2003 - 2004

Číslo	Kroužek	Vedoucí	Den a čas konání	ročník	Max. počet	Cena	Míst.	Poznámka
1.	Keramika I.	pí uč. Rudinská	Po 14.15 - 15.15	3. - 9.	14	700,-	ker.	
2.	Keramika II.	pí uč. Rudinská	Út 14.15 - 15.15	1. - 5.	14	700,-	ker.	
3.	Keramika III.	pí uč. Rudinská	St 15.15 - 16.15	1. - 7.	14	700,-	ker.	
4.	Keramika IV.	pí uč. Boušková	Čt 14.15 - 15.15	1. - 7.	14	700,-	ker.	
5.	Počítače I.	p. uč. Voráč	Po 14.10 - 15.10	2. - 4.	14	600,-	11	
6.	Počítače II.	pí uč. Šmídová	Pá 14.00 - 15.00	4. - 7.	14	600,-	11	
7.	Počítačové základy I.	p. uč. Voráč	St 14.15 - 15.15	1. - 5.	14	600,-	11	
8.	Počítačové základy II.	p. uč. Voráč	St 15.25 - 16.25	1. - 5.	14	600,-	11	
9.	Zobcová flétna	pí uč. Lhoťanová	St 14.00 - 15.00	2. - 5.	10	600,-	03	pokročili
10.	Hra na kytatu	pí uč. Bartusková	Po 14.00 - 15.00	3. - 9.	10	600,-	35	
11.	Klavír I.	p. uč. Trunda	Út 14.00 - 15.00	2. - 3.	5	1000,-	35	
12.	Klavír II.	p. uč. Trunda	Čt 14.00 - 15.00	4. - 6.	5	1000,-	35	
13.	Zdravé pískání	pí uč. Květoňová	Út 14.00 - 15.00	1. - 2.	15	550,-	33	
14.	Tvořivá dramatika	pí uč. Linhartová	Po 14.00 - 15.00	1.	15	600,-	03	
15.	Dramatická výchova	pí uč. Mrzenová	Čt 14.00 - 15.00	1.	15	600,-	04	
16.	Tvořivá dramatika	pí uč. Varhulíková	Út 14.00 - 15.30	2. - 6.	15	700,-	10	
17.	Tvořivé odpoledne	p. uč. Chaluš	Čt 14.00 - 15.00	1. - 6.	12	550,-	05	
18.	Výrobky z korálek I.	pí uč. Bartusková	Čt 14.00 - 15.00	1. - 3.	20	550,-	04	
19.	Výrobky z korálek II.	pí uč. Bartusková	Čt 15.15 - 16.15	4. - 9.	20	550,-	04	
20.	Výtvarné hraní	pí uč. Linhartová	Čt 14.00 - 15.30	1. - 4.	15	700,-	25	
21.	Tvořivá literatura	pí uč. Hvězdová	Čt 14.00 - 15.00	5. - 9.	10	600,-	10	
22.	Výtvarný kroužek	p. uč. Dudek	Čt 14.00 - 15.00	1. - 5.	15	600,-	31	
23.	Výlety Prahou	p. uč. Trunda	Po 14.00 - 16.00	2. - 6.	15	800,-	01	
24.	Španělština	p. uč. Kotal ml.	Út 14.00 - 15.00	5. - 7.	12	600,-	01	
25.	Angličtina trochu jinak	pí uč. Šejnohová	Čt 14.00 - 15.00	3. - 5.	12	600,-	03	
26.	Francouzský jazyk	pí uč. Putníková	St 14.00 - 15.00	5. - 9.	10	550,-	33	
27.	Volejbal + basket	pí uč. Batková	Po 14.00 - 15.30	5. - 7.	25	800,-	těl	
28.	Míčové hry I.	pí uč. Bartusková	St 14.00 - 15.00	1. - 2.	20	600,-	těl	
29.	Míčové hry II.	pí uč. Květoňová	Čt 15.00 - 16.00	1. - 3.	20	600,-	aul	
30.	Sportovní gymnastika a aerobic - základy	pí uč. Mrzenová	Pá 13.30 - 14.30	1. - 3.	12	600,-	aul	
31.	Florbal I.	pí uč. Šmídová	Po 14.00 - 15.00	3. - 5.	12	600,-	aul	
32.	Florbal II.	p. uč. Chudík	Po 15.10 - 16.10	3. - 5.	12	600,-	aul	
33.	Florbal III.	p. uč. Chudík	St 14.00 - 15.00	5. - 9.	12	600,-	aul	
34.	Florbal IV.	p. uč. Chudík	St 15.10 - 16.10	4. - 8.	12	600,-	těl	
35.	Florbal V.	pí uč. Šmídová	Čt 14.00 - 15.00	2. - 4.	12	600,-	těl	
36.	Plavání I.	pí uč. Janíková	Po 14.30 - 16.30	3. - 7.	14	900,-	Pol.	
37.	Plavání II.	pí uč. Tumisová	Čt 14.30 - 16.30	3. - 7.	14	900,-	Pol.	
38.	Stolní tenis	pí uč. Šmídová	Út 15.10 - 16.10	3. - 9.	12	600,-	aul	
39.	Sálový fotbal I.	pí uč. Šmídová	Út 14.00 - 15.00	2. - 5.	12	600,-	aul	
40.	Sálový fotbal II.	pí uč. Šmídová	Čt 15.10 - 16.10	4. - 7.	12	600,-	těl	
41.	Minibasketbal	pí uč. Tumisová	Út 14.00 - 15.00	2. - 5.	15	600,-	těl	
42.	Šikovní ručičky I.	pí uč. Winterová	Út 15.00 - 16.30	2. - 7.	14	700,-	02	
43.	Šikovní ručičky II.	pí uč. Winterová	St 15.00 - 16.30	2. - 7.	14	700,-	02	
44.	Zpívání s pohybem	pí uč. Soukupová	Út 15.00 - 16.00	1. - 5.	14	600,-	35	

**Představy dětí o ideálním dnu:
(výzkum MEDIANU pro Junáka, 2003)**

	Představa
Bára	V ideální den bych jela s rodiči větší okruh na kole, nebo bych se jela koupat s kamarádkama.
Karolína	Šli na matějskou pouť s rodiči a s bratrem, koupili jsi cukrovou vatu a šli na různé prolejzačky nebo šli s holkama ven.
Verča	Já bych jela s rodiči a se psem na kole někam se vykoupat. Potom až bychom odjížděli se stavit na poháru.
Tomáš	hrát fotbal, koukat se na televizi, hrát na počítači, jít ven, surfovat po Internetu
Míša	Mýt spoustu peněz a jít nakupovat.
David	Šel bych s kamarádama ven a potom by jsem šel domů a koukal bych na televizi a šel bych do pizzerie
Lucka	Jezdit na kole, hrát hry, tancovat.
Danielka	koupala se, jezdila na kole, hrála na počítači, dívala na televizi
Martin I	Já by sem šel do Babylonu do bazénu na tobogán a pak na matějskou na hrad na autodrom a laser show.
Martin II	nejraději bych jezdil na skateboardu!!

	Představa
Ondra	Chtěl bych se dostat do Afriky a sledovat zvěř, zkoumat hmyz a užívat si krásnou dovolenou.
Nikolka	Chtěla bych mít ferrari a jezdit celý den.
Evička	Jezdit k moři, nechodit do školy, aby se za věci u moře neplatilo.
Bára	Šla bych plavat, pak jedu k babičce, tam se vykoupu, pojedu k druhé babičce.
Anička	Já bych asi hrála hry na počítači, jela do Anglie, hrála tenis, byla asi s Magdou a Markétou někde, i třeba na chalupě a tam bychom šli někam do lesa (například).
Magda	mít plachetnici a na ní vyplout na moře, aby mi bylo 10 let a abych tam byla s kámoškou Majkiki a Ančou a nebo být celý den v přírodě (spíš více dní)
Robin	sportoval, jezdil na motorce, bruslil a jezdil ve vajprovi.
Kristián	Rád bych se projel ve ferrari a šel bych se večer koupat a jezdit na motorce.
Vláďa	Jel bych do Afriky
Filip	Jel bych do Egypta

	Představa
Jája	1. Pozdní vstávání, 2. Zavolat kámošce a domluvit, 3. Jít na plavečák, 4. Jít na oběd do pizzerie, 5. Vrátit se na plavečák, 6. Jít na nákupy s kámoškou, 7. Zajít si na večeri, 8. Půjčit si videokazetu a skouknout jí s kámoškou, 9. Jít pozdě spát, 10. přespání u kámošky (sami)
Lucka	1. Pořádně bych se vyspala, 2. Potom určitě nakupování - na tom sem závislá, 3. Sejit se s kamarádama na oběd a pobavit se, 4. Jít si třeba zaplavat nebo hrát kuželky, 5. Lehkou večeri, 6. A zase někam, třeba do divadla do kina...
Majka	1. Ráno bych šla do města najíst se někam, 2. Někam s kamarádkama, třeba na nějaký koncert, 3. Šla bych na plavečák, 4. Odpoledne nějaká vycházka

Marek	Ráno: koupil bych si stíhačku, jel bych někam do zahraničí k moři s kamarády. Odpoledne: bych šel do nějakého aquacentra s kamarádama hráli bysme si. Večer: koupil bych si letadlo a lital s ním tam a zpět
Kuba	šel bych do města, koupil nějaký ceděčka a šel si sednout k počítači. A asi za 2 hodiny hrál venku fotbal. A pak jsem se šel koukat na TV.
David	v 11 hodin vstávám, šel bych za mámou pro peníze, pak by jsem šel nakupovat věci, pak by sem šel s klukama hrát fotbal ven, do 12 h. bych se koukal na TV
Vašek	ve 4 vstanu a jdu z bráchou na ryby, přijdem na oběd, pak jdu hrát fotbal a pak bych šel hrát na playstation
Pavla	ráno-nejít do školy, jezdit na koni, hrát fotbal s kámošema, odpoledne-s kámošema do města, večer-hrát fotbal, jezdit na koni
Šárka	1. vyjet nebo vyjít s i s kamarády na procházku, nebo do města a třeba jít na koncert, 2. zajít ven s pejskem, 3. někoho něčím potěšit, 4. hlavně ať je legrace
Saša	ráno s kámoškama do města, dopoledne bych uspořádala velkou zahrani party, kde by jsme se koupali a hráli fotbal. A večer by jsme šli do kina a pak na diskotéku.

O autorech:

Jiří Zajíc začal v 17 letech roku 1968 vést v Junáku vlčáčkou smečku, od roku 1970 do roku 1990 vedl odbor turistiky při TJ Sokol Praha Krč, kde postupně vzniklo několik turistických oddílů mládeže, po roce 1990 znovu působí v Junáku, zejména v řídicích a vzdělávacích strukturách. Od podzimu roku 2001 je ředitelem Kanceláře ČRD.

Roman Šantora začal v roce 1990 ve skautském oddíle v Říčanech, od poloviny 90. let se angažuje zejména v oblasti publikačních činnosti Junáka, pořádání kurzů na prožitkové aktivity. V posledních letech je vedoucím týmu, který má na starosti oblast komunikace s veřejností Junáka.

Pavel Trantina je členem Junáka od roku 1990, od roku 1998 působí jako Zahraniční zpravodaj Junáka. Dokončuje magisterská studia historie a politologie na Univerzitě Karlově. V současné době je předsedou České rady dětí a mládeže.

Mgr. Jiří Zajíc

Roman Šantora

Pavel Trantina

Arlene Schindler – ředitelka školy ve Phoenixu, Arizona, USA

mons. Jan Graubner, Radek. Jiránek a Jindřich Fryč

Prezentace z oblasti činností zastřešovaných ČRDM vzbudila mezi účastníky konference velký zájem. Kompletní příspěvky, pronesené na konferenci, jsou soustředěny ve sborníku, který právě vydává Česká rada dětí a mládeže. Zájemci si mohou zajistit sborník z konference v kanceláři ČRDM, Senovážné nám 24, 116 47 Praha 1, tel. 234 621 209, crdm@adam.cz

mons. Jan Graubner (arcibiskup Olomouc)

Jindřich Fryč (odbor pro mládež MŠMT)

Jiří Tošner (zástupce ředitelky dobrovolnického centra Hestia)

Radek. Jiránek (oddělení dobrovolnické služby Ministerstva vnitra)

PhDr. Olga Sozanská (ředitelka národního dobrovolnického centra Hestia)

Eva Henychová (recital)

Michaela Šojdrová (poslankyně)

Vydala Česká rada dětí a mládeže jako přílohu časopisu Archa – zpravodaje o výchově a využití volného času dětí a mládeže, č. 5/2004. Grafická úprava Michala Rocmanová a Vojta Sobek, tisk TG Tisk s.r.o. Lanškroun.